

Елин Пелин – „По жътва“ (Кратък анализ)

22.04.2019, 21:05 ч.

ЕЛИН ПЕЛИН – „ПО ЖЪТВА“
(Кратък анализ)

ЖАНР И КОМПОЗИЦИЯ

Разказът „По жътва“, публикуван за първи път през 1904 г., е типичен къс разказ – в центъра на повествованието е една конкретна, ясно открояваема случка; действието обхваща кратък период от време; героите са малко на брой – двама главни, назовани е имената си, и няколко второстепенни; събитията са поднесени последователно; сюжетът е организиран в класическа композиция – експозиция, завръзка, кулминация, развързка, епилог. От друга страна, „По жътва“ притежава и специфични жанрови и композиционни особености – внезапен обрат на събитията, силно присъствие на лирически елементи, несъразмерност на отделните композиционни части.

Ролята на експозиция се изпълнява от разгърнатата в началото природна картина, която посочва подробно и осезателно сезона, атмосферните условия, мястото на действието и преживяванията на колективния участник в него – множеството селяни, обединени от труда, радостта от добрата реколта и готовността да я приберат. Завръзка е фокусирането върху Никола и неговото семейство, въвеждането на мотива за любовта, разменянето на любовните послания чрез песните и подвикванията. Кулминацията е кратка, ярка, въведена внезапно, изненадваща, преобръщаща хода на разказа – вестта за смъртта на Пенка. Развързката е потвърждаването на страшната вест, портретът на мъртвата девойка, стичането на селото на Пенкината нива, всеобщата покруса, сломеният Никола. Епилогът изобразява друго, коренно различно състояние на полето – безлюдно, опустяло, скръбно в деня на погребението на Пенка.

ТЕМИ И ПРОБЛЕМИ

Както повечето Елин-Пелинови разкази, „По жътва“ изобразява живота на българския селянин от края на XIX и началото на XX в. Разказаната история пресъздава съществен момент от трудовия делник на селския човек – усилената жътва; времето, когато се прибира реколтата и се осигурява прехраната на семейството за цяла година напред. В тези дни се работи много. Да се жъне в лятната горещина, е трудно и изтощително. Но селянинът знае, че от усилията му зависи сигурността в дните напред, и се бори за по-добър живот въпреки изпитанията, които всесилната природа му изпраща. Окрилен от добрата реколта, той е обнадежден, въодушевен, радостен от труда си. Съчетаването на тежкия труд с веселието, любовните трепети на младите и отношението на цялото село към тях допълват тематичния обхват на разказа. А внезапният обрат, настъпил със смъртта на Пенка, извежда на преден план проблемите за безсилието на човека пред съдбата и за трагизма на човешката участ. Жестока и безпощадна, смъртта покосява най-добродетелната и обаятелна девойка в селото. Щедростта на природата, проявена чрез плодородието, сякаш е заплатена с цената на свидна жертва.

ГЕРОИ И ОБРАЗИ

Главни герои на разказа са младите, красиви и влюбени Пенка и Никола. Трагичният образ на Пенка е изграден постепенно, пестеливо и майсторски, като олицетворение на девическа красота и невинност, несправедливо покосени от смъртта в младостта и в любовния си порив. През по-голямата част от разказа представата за нея се гради чрез описанието на звънливия ѝ глас, чрез пресъздаването на песента ѝ, която оглася полето. Съществена за целостта на образа е и портретната характеристика на героинята, представена на финала. Красива и в смъртта, Пенка е непрежалима жертва на безпощадното зло, поразяваща и затрогваща. Портретът на мъртвото момиче затвърдява усещането, че смъртта е безмилостна, и същевременно създава впечатлението, че красотата продължава да съществува дори когато животът си е отишъл. Героинята е разкрита цялостно чрез отношението на съеляните ѝ към нея. В първата част на разказа то е изразено чрез всеобщия възторг и признанието за Пенкината дарба, чрез одобрението и съпреживяването на любовното щастие на Пенка и Никола. В края – чрез покрусата на цялата общност от смъртта на девойката и чрез преобърнатия живот на селото – след трагичното събитие полето опустява, угасва радостта, умират надеждите.

Трагичен е и образът на Никола. Повествованието го представя като жизнен, трудолюбив и достоен селски човек, който следва традициите, спазва патриархалните норми, цени и обича живота. Грижите за осиротялото семейство и тежкия труд на полето са белязали младостта му, но любовта и стремежът към щастие го окриляват и му дават сили. Огласяването на радостта му от взаимната любов го разкрива като прям, открит, горд със завоеванието си и убеден в правотата на своя избор. Внезапната трагедия прекъсва младежкия му порив, отнема надеждите му за щастливи бъдещи дни, погубва смисъла на съществуването му.

Редом с образите на главните герои разказът очертава и колективния образ на патриархалното общество. Той се гради първоначално чрез представата за семейството на Никола, в което царят сговор, уважение, топлина и съпричастност към чувствата и вълненията на другия. Характеристиката на общността постепенно се разширява чрез сведенията за селяните, които първоначално споделят щастието, а после съпреживяват скръбта на семействата на Пенка и

Никола. Създава се впечатление, че селяните живеят заедно и в радостите, и в скърбите си, че животът на отделния човек е достойствие на всички, че множеството е аудитория, пред която индивидът споделя, огледало, коректив, опора.

Специфична роля в изграждането на атмосферата на разказа има образът на песента. Тя изразява най-разнообразните състояния на човешката душа – любовните трепети, младежката волност, ликуващото щастие, красивите и смели мечти. Затова и функционира като своеобразен герой на разказа.

ИДЕИ И ЦЕННОСТИ

Разказът „По жътва“ откроява живота като безспорна и най-висша ценност. Прекършеният млад живот е изобразен като зловещо и страшно наказание за цялото село. Улисани в труда за хляба и увлечени в стремежа си да приберат добрата реколта, селяните сякаш пренебрегват най-ценното – живота. Разказът отвежда към идеята, че злото е непредвидимо, че човекът трудно може да провижда и да предотвратява злините, че щастието е мимолетно. Ценността на живота е пряко обвързана с любовта, която осмисля човешките земни дни, извисява духа на човека, дава му сили да преживява трудния си делник, обнадеждава го. И ако любовта е най-висшата проява на духовна близост, веднага след нея стои човещината. Елин-Пелиновият разказ разкрива подкрепата между хората като потребност и умение, като сила, която съхранява целостта на човека в най-щастливите и в най-мъчителните моменти от живота.

ЕЗИК И СТИЛ

„По жътва“ е разказ, в който действията са предадени стегнато, дори лаконично. Съотношението между повествование и описание е изравнено, дори преобладава описанието. Разказвачът сякаш рисува едно голямо платно, създава жива картина. И тъкмо когато я е завършил, изведнъж изцяло я преобразява.

Водещо място е отредено на пейзажа. Както в повечето Елин-Пелинови творби между човешкия живот и природата има пряка и значима връзка. Натезалите узрели класове символизируют живота, плодородието, изобилието, пълнотата, радостта и щастието. Опустелите ниви са знак за унищожително зло, за мъка и отчаяние. Описанията отреждат съществена роля на художествените детайли и на епитетите, придават особен лиризм на повествованието, който се подсилва значително от многобройните метафори и олицетворения. Именно езикът и стилът на разказа го превръщат в поетична, емоционално наситена, цветна и изразителна, вълнуваща картина на селския живот.